

SUMMARY

SYSTEM OF WORK ON MASTERING OF GRAMMATICAL NOTION «ADJECTIVE» BY JUNIOR SCHOOLCHILD

The specific of studying adjective as part of a speech an the lessons of the native language in elementary school has been considered in the article. The system of mastering of grammatical characteristics of adjective by junior schoolchild according to the linguistic content line of State standard of primary education. It has been proved that selected methods and techniques of studying of the topic contribute their successful mastery. Some of them have been described. It has been focused on heuristic conversation, technology of text centrism. The individual texts to determine the grammatical categories of adjective have been suggested.

Keywords: adjective, grammatical categories, method, technique heuristic conversation, text centrism, language, speech exercises.

УДК: 373.21.382.036-053.4

**ІГРОВИЙ МЕТОД ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ
ДОШКІЛЬНЯТ**

ІВАНОВА В.В., КЕРТИС К.В.
Мукачівський державний університет

У статті розглядається поняття «гра», проаналізовано погляди психологів і педагогів на ігровий метод виховання і навчання дітей; вивчені існуючі концепції психологічної сутності гри, педагогічні дослідження аналізу функцій гри та її вплив на розвиток механізмів творчості дітей.

Ключові слова: гра, ігрова діяльність, ігровий метод, творчість, дошкільник.

За визначенням психологічного словника гра – це вид діяльності в умовних ситуаціях, що відтворюють ті чи інші сфери дійсності. У грі основне - суб'єктивна задоволеність процесу, той, хто грає, виконує реальні дії, пов'язані з вирішенням конкретних, часто творчих завдань.

Пік гри припадає на дошкільне дитинство, коли формуються всі людські здібності: ходіння і рух, мова, уява, спілкування, самосвідомість та інше. Індивідуально-неповторна поетика гри пов'язана з тим чи іншим ступенем розвиненості уявлення в життєдіяльності кожної дитини від 2-х до 5-ти років. Згідно Піаже, гра є формою творчості, але творчості з певною метою. Уточнюючи дане положення, слід зазначити, що такі цілі перед дітьми декларують дорослі; для дітей сама гра є метою.

Для дітей від 1 до 7 років гра-важливиий фактор пізнання навколишнього світу, освоєння рольових функцій психічного розвитку особистості, її соціалізації та підготовки до майбутнього.

Об'єкти та методи дослідження

Інтерес до дитячої гри психологи і педагоги проявляли завжди, але проблема цілеспрямованого формування гри у дітей дошкільного віку з метою їх розвитку та виховання виникла лише у другій половині двадцятого століття. Для того, щоб розібратися в чому полягає суть цієї проблеми і що призвело до її виникнення, необхідно звернутися до історії розвитку поглядів на дитячу гру.

Важливість ігор була відзначена ще древніми філософами Греції та Риму. Стародавні греки вважали гру одним з найголовніших факторів розвитку. Діти в Стародавній Греції любили фізичні вправи, в Стародавньому Римі діти захоплювалися грою в обруч, киданням камінців по поверхні води. Ще Аристотелем було відзначено, що більшість ігор і розваг має складатися з наслідування серйозних справ дорослих.

Постановка задачі

Мета статті – виявити ступінь розробленості проблеми гри та ігрового методу як засобу розвитку творчих здібностей дошкільнят.

Результати та їх обговорення

Гра як метод виховання існує здавна. Про гру говорили і писали великі просвітителі й педагоги минулого, але тільки в працях психологів і педагогів XIX - XX століть гра стала розглядатися як один із проявів свідомості, що спонтанно розвивається, душевного життя дитини. (К.Бюллер 1924, Т.Рибо 1901, В.Штерн 1915). Була поширена точка зору, що не варто заважати розвитку дитини, а лише забезпечити їй час і місце для гри. У той же період виникає інша точка зору, про те, що в грі слід розвивати дитину, пропонуючи їй ігри, які поступово ускладнюються (Ф. Фребель 1913 р.). У системі виховання гра виділена в якості особливого засобу, необхідного для розвитку дітей дошкільного віку. Система, яку розробив Ф. Фребель стала передумовою для включення в діяльність дітей ігор, що сприяють фізичному та інтелектуальному розвитку.

Про благотворний вплив гри писав педагог К.Ушинський. Гра, за його словами, формує всі сторони дитячої душі, розум дитини, її серце та її волю. Дитячі ігри передбачають майбутній характер і долю дитини. Гра має велике значення для розвитку дитячих здібностей і нахилів. Ушинський зазначає, що ігри, придумані дорослими, а не дітьми, носять відпечаток штучності. Діти придумують і складають ігри безперестанку, застосовуючи відповідно до обставин то місцевості, то речей, то обставин дня, але це не більше як фантазія в дії. Вони так само швидко зникають, як і фантазія в думці, але деякі з цих дитячих фантазій були так вдалі, що збереглися і передалися іншим. Живучість таких ігор Ушинський пояснював тим, що щасливо придумані ігри, виправлені та поповнені тисячами інших, надзвичайно вдало задовольняли загальні вимоги дитячої природи. До ігор безпосередньо примикають дитячі заняття, так що не можна відрізнити, де починається заняття і закінчується гра.

Значення ігор завжди було велике, але погляди педагогів на гру не завжди були позитивними. У 30-х роках XX століття гра для дошкільнят абсолютно заперечувалася. Ця проблема була відображена в роботах Р.Рімбурга.

У зарубіжних дослідженнях були представлені різні теорії гри.

Теорія гри Спенсера заснована на тому, що в організмі дитини накопичується енергії більше, ніж потрібно для задоволення її актуальних потреб. Ця надлишкова енергія прагне бути використаною і проявляється у вигляді рухів. Гра, таким чином, служить реалізацією надлишкової енергії.

У теорії гри К.Гросса відзначений принцип наслідування дитини поведінки дорослого.

Теорія К.Бюллера припускає наявність своєрідного виду задоволення, отримане дитиною в процесі гри (задоволення функції).

За теорією вітчизняного психолога Л.Виготського: «дитина завжди грає, вона є істотою граючою, але гра її має великий сенс. Вона точно відповідає її віку та інтересам і включає в себе такі елементи, які ведуть до вироблення потрібних навичок і вмінь». [4] Він розглядає три основні групи ігор: перша група - гра з окремими предметами, друга група - ігри-наслідування, третя група - умовні ігри. Всі ці ігри важливі для розвитку дитини. В іграх з предметами дитина вчиться маніпулювати ними і відпрацьовує певні функції. Ігри-наслідування мають величезне соціальне значення. У них програються певні життєві ситуації та дорослі ролі. Умовні ігри виникають з числа умовних правил і пов'язаних з ними дій.

У роботах Д.Ельконіна були дані нові уявлення про гру й ігрову діяльність дошкільнят. Гра ним розглядалася як специфічна діяльність дітей, соціальна за своїм

походженням і змістом. На певному етапі розвитку суспільства вона служить засобом, що реалізує прагнення дітей брати участь у житті дорослих. З одного боку гра належить дитинству, а з іншого, системі виховання, яку використовують в підготовці дітей до дорослого життя. [7]

Гра, зазначав Л.Виготський, містить в собі, як у фокусі збільшеного скла, всі тенденції розвитку дитини. У грі дитина намагається зробити стрибок над рівнем своєї звичайної поведінки: за грою стоять зміни потреб і зміни свідомості.

Дослідження Л.Виготського, С.Рубінштейна, А.Леонтьєва та інших вчених лежать в основі теоретичної бази розуміння гри.

Виготський розробив концепцію психологічної сутності рольової гри. Основні положення концепції:

- гра виникає, коли з'являються тенденції, які не реалізуються негайно і разом з тим зберігається характерна для раннього дитинства тенденція до негайної реалізації бажань;

- центральним і характерним для ігрової діяльності є створення «уявної» ситуації, для якої характерне перенесення значень з одного предмета на інший;

- головне генетичне протиріччя гри полягає в тому, що в ній виникає рух в смислового полі, але спосіб руху залишається в зовнішній дії;

- гра містить в собі тенденції розвитку, вона джерело розвитку і створює зони найближчого розвитку, за грою стоять зміни свідомості загального характеру.

З критичними зауваженнями концепції Виготського виступив Рубінштейн. Ним були виявлені такі недоліки:

- гіпотеза зосереджена на структурі ігрової ситуації не розкриваючи джерел гри;

- інтерпретація ігрової ситуації, яка виникає в результаті «перенесення» значень і тим більше спроба вивести гру з потреби «грати значеннями» є суто інтелектуальною;

- відбувається звуження поняття гри і виключаються ранні форми ігор, в яких дитина, не створюючи ніяких уявних ситуацій, розіграє яку-небудь дію.

Рубінштейн трактує гру, насамперед, як діяльність, приділяючи значення мотивам цієї ігрової діяльності, вважаючи, що в грі відбуваються лише дії, цілі яких значущі для індивіда за їх власним внутрішнім змістом.

Педагоги та психологи другої половини двадцятого століття займалися проблемою навчання дітей грі. Детально ця проблема сформульована і розкрита О.В.Запорожцем.

У результаті досліджень практична педагогіка виявилася орієнтованою на формування власної ігрової діяльності у дітей, що у свою чергу, призвело до проблеми спілкування дітей з однолітками і дорослими. Дошкільні заклади формували групи дітей за віком, що заважало спілкуванню дітей в соціумі, що призвело до передачі функцій все складніших способів ігрової діяльності до дорослого або педагога. При цьому були зроблені спроби пояснити відносну сталість, однаковість форм гри, переданих від покоління до покоління. Проведені спостереження привели до наступних висновків. Гра - форма поведінки, яка передається спадково, призначення якої вправління інстинктів, необхідних для створення життєвого сценарію для майбутнього дорослого життя. Це знаходить відображення в роботі К.Гросса (1916 р.). Пізніше відомий американський психотерапевт Е.Берн створив теорію побудови психології людських взаємин за допомогою ігрової діяльності.

З проблеми педагогічного керівництва грою у вітчизняній педагогіці складається ряд напрямків. У роботах Н.Крупської, О.Макаренка, Т.Маркова, О.Зінченко розглянуто педагогічне керівництво грою у зв'язку з формуванням дитячої творчості.

О.Усова, Л.Артемова простежують спрямованість гри як форми організації дитячого життя.

Ще один підхід більшою мірою пов'язаний з розумінням гри як засобу морального виховання дітей (Р.Жуковська, В.Іванова, А.Бондаренко та ін.).

У педагогічних дослідженнях Г.Щедровицького, Н.Михайленко гра розглядається як засіб оволодіння нормами поведінки і як засіб навчання дітей нових знань. Л.Венгер [2] говорив, що гра стала сприйматися як основна, а не провідна діяльність дітей, і ця обставина стала в якійсь мірі гальмом у реалізації розвиваючої функції гри.

Макаренко зазначає, що дитяча гра проходить кілька стадій розвитку. Перша - гра, де дитина воліє грати наодинці. Друга - групова гра, де вона розширює коло взаємодії з однолітками. Третя - стадія переходу до школи, де дитина виступає як член колективу ігрового, ділового та навчального. Гра дуже впливає на моральний розвиток, вона викликає різноманітні почуття і переживання. Переживання, пов'язані з грою не проходять безслідно. Завдяки грі, почуття дитини стають більш усвідомленими і глибокими.

Одним з факторів, стимулюючим активність дітей у грі, є сама ігрова група або ігровий колектив. У спільній ігровій діяльності спостерігається підвищення життєвої енергії від взаємодії, співпереживання.

Педагогічні можливості гри можна розглянути з різних позицій, зокрема за допомогою аналізу її функцій. До основних функцій гри, відносяться: навчальна, розвиваюча, виховуюча, мотиваційна, комунікативна, організаційна, діагностична, психотерапевтична. В умовах колективної ігрової діяльності творче мислення розвивається найбільш оптимально: інтелектуальна активність підкріплюється інтересом до ігрової взаємодії. Гра дає можливість використовувати помилкові відповіді, які при відповідній організації стають «пусковим моментом» для активізації пізнавальної самостійності та творчості дітей. Ігрові моменти збуджують спонукальні сили і створюють позитивну установку на подолання труднощів, які неминуче виникають при оволодінні новими знаннями.

Розглядаючи мотиваційну функцію гри потрібно відзначити, що в основі її лежать такі психологічні явища, як змагальність і двоплановість. Прагнення до змагання закладено в самій природі людського спілкування. Змагання в ігровій діяльності спирається на прагнення кожного домогтися особистого успіху. Змагальність виявляється через суперечності ігрових відносин: наскільки повніше, швидше, оригінальніше, учасники гри справляються з поставленим завданням. Такі протиріччя заслуговують особливої уваги, оскільки вони є головною «пружиною» гри, завдяки їм наводиться в дії складний механізм мотивації ігрової взаємодії. Двоплановість являє собою такий психічний стан, який дитина одночасно відчуває як суб'єкт і навчальної, і виховної, і розвиваючої та ігрової ситуації. Протиріччя виду «Я» і «не - Я», статусу реального суб'єкта навчального процесу та тією роллю, яку він виконує.

Воно може бути знято через усвідомлене оволодіння функціями ролі. Оскільки гра є активним спілкуванням, одна з її найважливіших функцій - комунікація. Спочатку в колективних заняттях, діти орієнтовані на свою ігрову поведінку, але поступово їх захоплюють колективні дії, тим самим встановлюються відносини, необхідні для організації спільної діяльності.

До організації ігрової діяльності дітей пред'являються особливі вимоги. Були вироблені наступні вимоги до керівництва грою:

1. доброзичливе ставлення до ігор дітей;
2. виключення будь-якого примусу в керівництві грою;

3. знання основних прийомів керівництва грою і вміння їх застосовувати в залежності від віку та ігрової обстановки.

Організацію ігрової діяльності можна звести до наступного:

- на першому етапі визначається місце гри в процесі занять (де можливо використовувати ігри в процесі занять, які ігри варто застосовувати, визначення мети занять);

- на другому етапі відбувається організація (за допомогою чого можливе створення ігрової ситуації, яка форма ігрової взаємодії найбільш прийнятна, які педагогічні прийоми необхідно застосувати для організації ігрової діяльності);

- третій етап - закріплення досягнутих у грі цілей (обговорення, підведення підсумків). Дитячі ігри можна розділити на дві групи: ігри, які придумують діти творчі та ігри з правилами, які мають готовий, незмінний зміст і форму. У грі пробуджується і розвивається фантазія дитини. Вона створює образи, комбінує враження, об'єднує те, що вона бачила сама, про що їй читали або розповідали. Радість, яка зазвичай супроводжує гру, значною мірою пояснюється можливістю активно діяти, здійснюючи свої наміри і завдання.

Фундаментальні дослідження психічних процесів дітей, виконані С.Рубінштейном, А.Леонтьєвим, В.Давидовим дозволили підкріпити теоретичну базу розуміння гри. Робота О.Венгера [2] стала істотним моментом у розумінні розвиваючого значення гри (1978). Він виходив з того, що кожна конкретна діяльність вимагає певних, специфічних для неї здібностей і створює умови для розвитку. Гра виконує свої розвиваючі функції повною мірою лише тоді, коли вона є самостійною діяльністю дітей: відбувається розширення «комбінаторних» здібностей дітей, удосконалюються орієнтації в людських відносинах.

Останніми дослідними роботами в розумінні гри та важливості ігрового методу для дошкільника з'явилися роботи: В.Давидова, Т.Дубровіна, К.Дьякова, Н.Михайленко та ін.

Ігровий метод був досліджений у зв'язку з дитячою творчістю. Дослідження Донського та Сілвермана підтвердили гіпотезу про те, що ігри можуть підвищити здатність дитини до продукування нестандартних ідей і виробленню оригінальних рішень. Спостереження Фейтельсона і Росса встановили, що рольова гра, певною, мірою сприяє розвитку оригінального творчого мислення.

У дошкільному дитинстві збільшуються можливості дитини у вираженні себе в художній культурі та мистецтві, яке відбувається в процесі художнього спілкування, розвитку здібностей у художніх видах діяльності: ігровій, музичній, художньо - мовленнєвій, образотворчій. Поряд з емоційною чуйністю та сенсорним розвитком починають затверджуватися основи художнього мислення.

Важливі положення про генетичний зв'язок гри і мистецтва в онтогенезі відзначалися багатьма дослідниками, філософами, психологами (Л.Виготський, Д.Ельконін, С.Рубінштейн, П.Блонський, М.Каган).

Розглядаючи дитячу рольову гру як самостійне мистецтво - художнє образне відтворення поведінки і дій дорослих, М.Каган зазначає, що воно здійснюється лише в ігровій формі, «що весь зміст культури, доступний дитині, включається в процес формування її свідомості переважно через цю художньо - ігрову самодіяльність і доповнюється впливом плодів художньої творчості дорослих, створюваних спеціально для дітей».

Чим повніше і різноманітніше діяльність дошкільника, чим більш вона значуща для дитини і відповідає її природі, тим успішніше відбувається її розвиток, реалізуються потенційні можливості і перші творчі прояви. Саме тому для дошкільника природна гра, спілкування з дорослими і однолітками, різні види художньої діяльності.

У цих видах діяльності за умови освоєння дитиною позиції суб'єкта відбувається інтенсивний інтелектуальний, емоційно-особистісний розвиток, формування довільності поведінки, мислення, розвиток творчої уяви. Художній розвиток дошкільників ґрунтується на сприйнятті і діяльності та здійснюється за допомогою мистецтва, яке є своєрідною формою естетичного пізнання дійсності і відображення її в художніх формах. Воно дозволяє дитині відчувати світ у всьому багатстві його проявів через активну художню діяльність. Своєрідність художньо - естетичного освоєння світу полягає в тому, що воно в більшій мірі пов'язане з естетичними емоціями і оцінками, а діяльність спрямована на створення художньо - творчих продуктів, (в театралізовано - ігровій, образотворчій, музичній і т.д.).

У процесі цих видів діяльності створюються можливості не тільки художнього розвитку, формування основ художньої культури, а також формування передумов розвитку її творчої активності та художніх здібностей.

Л.Виготський розглядав гру дитини як синкретичну художню діяльність, як первинну драматичну форму, в якій творчість дитини має характер синтезу. Дослідники, які вивчали сюжетно - рольову гру дошкільнят, вказують на важливість її для розвитку пізнавальної діяльності та емоційної сфери, а також для розвитку творчості (П.Блонський, П.Каптерев, Р.Жуковська, Л.Фурміна).

Інтерес до гри був відзначений у культурологічних роботах. Ряд досліджень, присвячених іграм та ігровим методам у сфері культурно - дозвільної діяльності, визначають ігровий метод, як нову форму організації дозвілля. І.Жежко у своїй роботі «ігровий метод соціокультурного проектування» розглядає проектні ігри у сфері культури, що мають метою проектування нових типів установ і підприємств культури, нових способів організації культури, нових способів організації культуро-творчої діяльності.

Роботи В.Дудченко, Е.Терк і Т.Еленум присвячені інноваційним іграм. Ще один напрямок розглядає методика й ігрове моделювання у навчально-виховному процесі. Разом з тим, варто зазначити, що, на наш погляд, ігровий метод мало досліджений в культурологічних роботах, особливо в дошкільнят.

Висновки

У результаті аналізу існуючих теоретичних позицій по ігровому методу формуємо наступні висновки:

- ігровий метод як засіб виховання відзначався і вивчався ще в роботах давньогрецьких філософів і залишається актуальним питанням для сучасних дослідників; існує досить багато теорій походження гри, що знаходить відображення в роботах філософів, психологів і педагогів;

- в іграх пробуджується фантазія дитини, вона комбінує і створює нове, переробляє і накопичує досвід, що, в свою чергу, розвиває механізм творчості; гра є провідною діяльністю дошкільника, сприяє навчанню і вихованню дітей, розвитку їх здібностей;

- робіт, присвячених дослідженню ігрового методу у дошкільнят в культурно - дозвільній сфері вкрай мало, також як досліджень впливу ігрового методу на розвиток креативності дошкільників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Апинян, Т. А. Игра в пространстве серьезного. Игра, миф, ритуал, сон, искусство и другие [Текст] / Т.А. Апинян. — С.Пб. : Изд-во СПбГУ, 2003. — 400 с.
2. Венгер, Л. А. Сюжетно-ролевая игра и психическое развитие ребенка [Текст] / Л. А. Венгер // Игра и ее роль в развитии ребенка дошкольного возраста. — М., 1988. — С. 32-36.
3. Воспитание детей в игре [Текст] / под ред. Д. В. Менджерицкой. — М. : Просвещение, 1983. — 175 с.

4. Выготский, Л. С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка [Текст] / Л. С. Выготский // Вопросы психологии. — 1966. — № 6. — С. 28-35.
5. Каган, М. С. Философия культуры [Текст] / М. С. Каган; Санкт-Петербургский гос. ун-т. — С.Пб. : Петрополис, 1996. — 416 с.
6. Коменский, Я. А. Избранные педагогические сочинения [Текст]: в 2 т. Т. 1 / Я. А. Коменский; АПН СССР. — М.: Педагогика, 1982. — 656с.— (Педагогическая библиотека).
7. Эльконин, Д.Б. Психология игры [Текст] / Д. Б. Эльконин. — М.: Педагогика, 1978.—300 с.

АННОТАЦИЯ

ИГРОВОЙ МЕТОД КАК ОСНОВА РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДОШКОЛЬНИКОВ

В статье рассматривается понятие «игра», проанализированы взгляды психологов и педагогов на игровой метод воспитания и обучения детей; изучены существующие концепции психологической сущности игры и педагогические исследования анализа функций игры и ее влияние на развитие механизмов творчества детей.

Ключевые слова: игра, игровая деятельность, игровой метод, творчество, дошкольник.

SUMMARY

GAME METHOD AS A BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF PRESCHOOL CHILDREN

The concept of "game" has been considered in the article; the views of psychologists and pedagogues on game method of education and training of children have been analyzed; the existing concepts of psychological essence of the game and pedagogical research of analysis functions of the game and its impact on development of mechanisms of children creativity have been studied.

Keywords: game, playing activity, game method, creativity, preschooler.